

Vieraslajikauriit

HANNU AHOKAS

Voimakas kasvillisuuden valintatekijä

Pixabay.com

Olen tarkkaillut Kirkkonummella (U) muutama vuoden ajan kauriiden ravintokäyttöä sekä puiden ja pensaiden runkojen vaurioittamista. Monet kauriiden ravintokasveja on luokiteltu myrkyllisiksi, ainakin ihmiselle. Valkohäntäkauris (*Odocoileus virginianus*) ja metsäkauris (*Capreolus capreolus*) ovat Kirkkonummella runsaita. Hirvet (*Alces alces*) ovat seudulla kauriisiin verrattuna vähemmän merkityksellisiä kasvillisuuden muokkaajia. Kevättiltoina syömään tulleet valkohäntäkauriin ja metsäkauriin laumat syysviljanoras- ja nurmipelloilla voivat olla puolensadan eläimen laajuisia. Kasvivaurioita aiheuttanutta kaurislajia ei pysty varmuudella määrittämään kuin joskus harvoin eläi-

men ollessa itse syönnöksellä paikalle tultaessa. Metsäkauriit ovat ehkä rohkeampia tulemaan pihoihin ja viipymään paikalla ihmisen saapuessa.

Kauriilla monipuolinen ruokavalio

Kesällä 2020 totesin, että talousmetsien tavallinen laji maitohorsma (*Epilobium angustifolium*) oli kukkivana kadonnut monilta paikoin. Espoosta Kirkkonummelle ulottuvan moottoritien 51 riista-aidalla rajatulla väylällä maitohorsmaa kuitenkin oli ja jopa niin, että aita muodosti kasvuston rajan aidantakaista maastoa vastaan. Elias Lönnrot lisäsi maito-määreen kasvin suomalaisen nimeen koska tiesi tai luki kirjallisuudesta maitohorsman hyväksi lehmien re-

huksi. Maito-alkuista nimeä ei ollut kansalta kootussa kasvinimistöissä (Lönnrot 1860). Kauriit todistavat maitohorsman rehuarvoa märehijöille.

Morsingon (*Isatis tinctoria*) kaikki osat ovat haluttuja, merisinapin (*Cakile maritima*) versot ainakin latvoistaan. Rantavehnän (*Leymus arenarius*) nuoret lehdet kelpaavat kevätrehuna, kesällä jäävät rauhaan. Kauriit välttävät puolukkaa (*Vaccinium vitis-idaea*) mutta latvovat mustikan (*V. myrtillus*) varpuja. Kanervakasveista kauriit jättävät alppiruusun (*Rhododendron* sp.) syömättä. Ihmiselle myrkyllisen sinivuokon (*Hepatica nobilis*) ilmaversot ovat haluttuja, lehtopähkämö (*Stachys sylvatica*) kelpaa yhtä lailla. Ihmiselle tappavan myrkyllisen lehtoukonhatun

► Kauriin useaan kertaan haaraisiksi latvomat mustikan varvut kasvattavat tuskin ollenkaan marjoja. Puolukka näyttää säästyneen syönniltä. Mitta 20 cm. Kirkkonummi.

▼ Riista-aita rajaa jyrkästi kauriiden mahdollisuuden syödä maitohorsmat moottoritien 51 reunasta. Kauriiden vapaasti saavutettavilla paikoilla näytti kukkiva maitohorsma kadonneen seudulta vuoteen 2020 tultaessa. Etualalla raidan (*Salix caprea*) vesoja, joista kauriit ovat osin syöneet lehdet aitaverkon 15-senttimetrinen silmien kautta. Nimestä *caprea* viittaa juuri kauriiseen tai vuoheen. Jalkautuminen kuvaamaan tuotti iholle punkin, joiden ravintoisäntiä kauriit ovat. Kirkkonummi, Sundsbergin liittymän pohjoisreuna.

Hannu Ahokas 3.1.2019.

Hannu Ahokas 26.7.2020

Hannu Ahokas 12.2.2019.

◀ Kauriin kuvaamista edeltävänä syksynä turmelema kuusi. Kuusen rungon lahoaminen käynnistyy tästä. Mitta 0.5 m. Kirkkonummi.

(*Aconitum lycoctonum* subsp. *septentrionale*; siemenalkuperä Sortavalan Riekkalasta) kukkalatvat tulevat syödyiksi. Villiityneet, osin vuosikymmenten takaiset narsissit (*Narcissus* spp.) jäävät syömättä. Määrittämätön jättiputkilaji (*Heracleum* sp.; herbaarionäyte jätetty museolle, H) tulee syödyksi kaikilta osiltaan. Keväällä kelpaavat ruoholaukat (*Allium schoenoprasum*), syksyllä myös valkosipulin (*A. sativum*) versot. Moton ajojälkiin ilmeisesti maaperän siemenpankista ilmaantuneet mustakoisot (*Solanum nigrum*), ihmiselle myrkyllisiä ja lääkekasveina käytettyjä, tulivat syödyiksi ja vieläpä mieluummin kuin vieressä kasvava, maukkaaksi karjan rehulajiksi tunnettu koiranheinä (*Dactylis glomerata*). Isomaksaruohon (*Hylotelephium telephium*) lehdet kelpaavat kauriille. Kato on kohdannut vuodesta 1976 asti havainnoimaa ni ukonpalkoa (*Bunias orientalis*) ehkä neljän viime vuoden kuluessa. Lähes kaikki koriste- ja hyötykasvilajit tulevat kauriiden syömiksi tai puuvartiset pensaat ja puut sarvin raiskaamiksi. Ruusujen pehmeäpiikkiset latvaversot syödään myös. Vuorenkilven (*Bergenia* sp.) kasvustot olivat pitkään rauhassa, kunnes jokin kauriista keksi kaivaa kitkerien lehtien alta paksut maanmyötäiset varret rehukseen. Vuorenkilven lehdet ovat myös rohdosainetta. Kauriin takia kym-

menien vuosien ikäiset vuorenkilpilaikut ovat nyt kuoleman partaalla.

Lumen alta kauriit ovat oppineet kaivamaan syötäväksi jäkälää, samoin omenapuiden alta jäisiä pudokasomenoita. Omenat, mukaan lukien koristeomenat (*Malus* spp.), ovat myös lajeja, joiden itämiskelpoisia siemeniä kauriit levittävät vatsassaan. Monet lakkisienet näyttävät kelpaavan kauriille, ja eläimet oppivat käymään sienipaikoissa toistamiseen sienestäjien harmiksi. Ohuen lumen läpi ne ilmeisesti haistavat myös jäätyneet sienet ja kaivavat ne lumesta.

Kouvolasta olen saanut tietää, että valkohäntäkauriit ovat halusta syöneet niinipuun (*Tilia cordata*) versojen kuoria. Vuosittain yksi kaurissonni keloo sarviaan useisiin puihin, haluttuja ovat erityisesti nahkaa tartuttavat pihkapuut. Kauriiden kulkureittien varilla saattavat kaikki puut olla eläinten vikuuttamia ja erityisesti kuuset lahoon tuomittuja. Puiden runkojen haavoittamiseen liittyy kiimakuoppien kuopiminen, joka vahingoittaa myös puiden juuria. Runsaat kaurisesiintymät tulevat tekemään metsän uudistumisen ja talousmetsän uudistamisen ilman taimikkojen aitaamista mahdottomaksi. Riistana saatavan kauriinlihakilon arvo tulee nousemaan satoihin euroihin, jos metsätalouden menetykset otetaan huomioon. Luken tilaston mukaan metsästyskautena 2020–2021 Suomessa kaadettiin 69 965 valkohäntäkaurista ja 19 747 metsäkaurista (Kallio-Kurssi 2021). Lajien kantoja olisi supistettava nope-

▲ Kauriiden joitakin vuosia aikaisemmin turmelema kuusia. Laho, jota pihkavuoto ei pysty estämään, on jo alkanut. Ilman suoja-aitauksia Suomelle tärkeän talouspuumetsän perustaminen on mahdotonta runsaan kaurispopulaation vallitessa. Mitta 0,5 m. Kirkkonummi, viereisen sivun kuvan läheisyydestä.

asti tehometsästyksellä ja niiden metsästyskautta pidentämällä.

Vieraslajien muita vaikutuksia

Metsäkauris lienee Uudellamaalla tai sen ympäristössä alun perin ihmisen levittämä. Suomesta tunnetaan kaksi metsäkauriiksi määritettyä arkeologista luunäytettä, kivi-

kautinen Askolan Ruokasmaalta ja keskiaikainen Hämeenlinnan Varikonniemestä (Ukkonen & Mannermaa 2017). Onko matalalumisuuudesta tai lumettomuudesta hyötyvä metsäkauris yleensä alkuperäinen laji Suomessa, on kuitenkin kyseenalaista. Askolan luunpalanen voi olla peräisin muualta (Ukkonen & Mannermaa 2017: 90). Valkohäntäkauris on tuontilaji Pohjois-Amerikasta. Sen kahdessa erässä tuotujen perustajayksilöiden määrä Suomessa lienee ollut alle kymmenen eläintä.

Urbaanien ihmisten suhtautuminen alkuperäislajistoa tuhoaviin vieraslajikaurisiin näyttää olevan ihasteleva. Kauriit ovat mitä ilmeisimmin pää-

asiallinen lisääntymisistä Etelä-Suomessa runsaana eläville, virus- ja bakteeritauteja levittäville punkeille. Märehtijöinä kauriit päästävät metaania, tehokasta kasvihuonekaasua. Kauriit voivat levittää suu- ja sorkkatautivirusta. Aikana, jolloin maatalous eli yleisesti pienistä lypsylehmätalouksista, suu- ja sorkkatauti oli pelätty ja sen ilmaantuminen johti karanteeneihin, jotka koronavirusrajoituksiin verrattuna olivat paljon jyrkempiä, kuten muistan kahdesta vaiheesta 1950-luvulta Kymenlaaksosta. Siellä vuonna 1959 Neuvostoliiton rajan suunnasta alkanut suu- ja sorkkatautiepidemia aiheutti 250 km²:n karan-

Hannu Ahokas 16.10.2017

▲ Runkojen kolhimisen jatkeeksi kauriin kiimakäyttäytyminen vaatii maan kuopimista, joka vaurioittaa myös juuria. Kauriit ovat vikuutta- neet kaikkien kuvan lähimäntyjen runkoja ja juuria. Mäntyjen elinikä todennäköisesti lyhenee vaurioista. Mitta 1 m. Kirkkonummi.

teenin. Kauriskantojen tihen- tyessä niiden perässä seuduille tulevat sudet ja ilvekset yleis- tyvät. Yhden suden olen näh- nyt Kirkkonummella. Tienvar- simetsästä voi Kirkkonummel- la tulla 15-päinen valkohäntä- kaurislauma ajotielle yllätyk- senä autoilijalle.

Kauriiden vaikutus ei koh- distu kaikkiin kasvilajeihin ta- sapuolisesti. Kauriit ovat mer- kittävä valintatekijä, ja kasvila- jisto tulee muuttumaan kaurii- den runsaan ja pitkäkestoisen esiintymisen aiheuttaman va- lintapaineen alla. Vaikutus on ehkä havupuustoa tuhoava ja ruohoisuutta lisäävä.

Kallio-Kurssi, H. 2021: Peura- ja kauriskaadot li- sääntyivät tuhansilla. *Maaseudun Tulevaisuus* no. 31: 40.

Lönnrot, E. [1860]: *Latinalais-suomalainen ja suo- malais-latinalainen kasvinnimistö.* Lönnrotiana 90. 161 s. Käsikirjoitus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkisto. Helsinki.

Ukkonen, P. & Mannermaa, K. 2017: Jääkauden jälkeläiset. *Museoviraston julkaisuja* 8: 1–240.

Dense populations of the imported deer species threaten balance of vegetation

The imported white-tailed deer (*Odocoileus virginianus*) and roe deer (*Capreolus capreolus*) have bred very efficiently during recent decades in Southern and Southwestern Finland and are spreading further. They threaten many indigenous plant species by eating and damaging them, e.g. Norway spruce

and Scotch pine, which are important to forest ecosystems and human economy. A single deer male damages several conifer saplings annually but also older trees by cleaning their antlers of velvet on tree stems, and also in other ways. Long term effects expected to result from excessive numbers of the deer are a decline of coniferous forest trees in number and quality and an increase in grassland area. The deer can eat plant species deadly poisonous to humans. The deer may spread bovine diseases, e.g. the foot-and-mouth virus, and maintains high density of ticks.

Hannu Ahokas, Fredrikinkatu 66 B 24, 00100 Helsinki. hannu.ahokas0@saunalahti.fi

Pixabay.com